

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

Dit 600 3720

19 december 1996

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 75/96)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *119600 8720*

d.d. 19 december 1996

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HAMID-KL/KM/KLu
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

75/96

(Afgesloten 18:200 DEC 1996)

Conclusie/voorzicht

De Bosnische Serviërs blijven de voorkeur geven aan het entiteitsniveau boven de centrale instellingen van Bosnië-Herzegovina. Zij onderstrepen dat zij het behoud van Brcko belangrijker vinden dan het behoud van de vrede. De lijn-Karadzic blijft dominant in het Bosnisch-Servische politieke denken.

De politieke situatie in Kroatië is instabiel. Een strijd in de regeringspartij over de te volgen richting en het vermoedelijk op handen zijnde overlijden van president en partijleider Tudjman compliceren de situatie. Over het algemeen lijkt de minder gematigde, meer nationalistisch georiënteerde lijn de overhand te krijgen.

Bosnië-Herzegovina

Algemeen

Voormalige minister van RS wordt co-premier Bosnië

De Bosnische Serviër Botic is aangewezen als Bosnisch-Servische co-premier van Bosnië-Herzegovina. Samen met de Moslim Silajdzic krijgt hij de leiding over de ministerraad. Momenteel is Botic hoofd van de energiecentrale in Ugljevik. In 1994 was hij nog minister van Energie van de RS. De nominatie van Botic voor het co-premierschap is opmerkelijk, omdat voorheen geruchten de ronde deden dat de leider van de belangrijkste Bosnisch-Servische partij, SDS, tevens Bosnisch-Servisch minister van Buitenlandse Zaken Buha de minister-president zou worden. Toch was ook de naam van Botic eerder genoemd. De "Servische Burgerraad (SGV)", die de belangen behartigt van de Serviërs die het Bosnische gezag zijn blijven erkennen, had hem in september reeds voorgesteld voor het betreffende ambt. Sinds enige tijd beijvert de SGV zich voor een dialoog tussen de Bosnische autoriteiten en de Bosnisch-Servische top. Dit streven wordt op zijn minst stilzwijgend ondersteund door de Bosnische president Izetbegovic, die daarin een methode ziet om zijn pretentie dat hij alle burgers van Bosnië-Herzegovina vertegenwoordigt, te onderstrepen. Hoewel de nominatie van Botic door de Bosnische Serviërs tegen die achtergrond kan worden gezien als een compromisgebaar, is het de vraag of hij over voldoende steun beschikt onder de Pale-getrouwe Serviërs. Door de voorkeur te geven aan Botic boven Buha onderstrepen de Bosnische Serviërs eens te meer groter belang te hechten aan de regering op entiteitsniveau dan aan de centrale Bosnische regering. De Servische leden van die regering zullen vermoedelijk vooral tot taak hebben elke maatregel te voorkomen die het Servische belang zou schaden.

Overigens is de benoeming van Silajdzic eveneens opmerkelijk. Zoals bekend had Silajdzic (die vroeger ook reeds premier van Bosnië-Herzegovina is geweest) de regeringspartij SDA verlaten omdat hij van mening was dat deze uitsluitend de Moslim-belangen behartigde. Ondanks wederzijdse beschuldigingen waren er sterke indicaties dat er slechts sprake was van een optische breuk, bedoeld om Kroatische en Servische stemmen op Silajdzic te verwerven. Izetbegovic had onlangs reeds het startsein gegeven voor de vorming van een "Bosnisch Front" voor alle partijen die de eenheid van Bosnië-Herzegovina steunen en in dat kader vooral gepleit voor toenadering tot Silajdzic's partij SBiH. Bovendien wordt het Silajdzic door zijn deelname aan de regering onmogelijk gemaakt om oppositie te voeren of alle oppositie-partijen te verenigen.

Brcko blijft spil

De Bosnisch-Servische president Plavsic heeft eens te meer verklaard dat er zonder Brcko "geen Servische Republiek, geen Dayton en geen vrede" zal zijn. Indien Brcko niet aan de Serviërs wordt toegewezen, zou volgens haar "de gehele Servische natie" bereid zijn die stad te verdedigen. Ook de Bosnisch-Servische CGS Colic heeft eens te meer onderstreept dat zijn strijdkrachten Brcko onder alle omstandigheden zullen verdedigen. Op zich bevatten deze uitspraken geen nieuwe elementen. Alle Bosnisch-Servische leiders hebben in het verleden benadrukt dat het bezit van Brcko, dat de Posavina-corridor en daarmee de verbindingen tussen het oosten en het westen van de RS beheerst, voor de Serviërs van groter belang is dan het behoud van de vrede. De uitspraken onderstrepen dat de Bosnische Serviërs rekening blijven houden met een heropleving van de strijd tegen de Moslims en weerspiegelen hun vrees dat de internationale arbitrage die over (de omgeving van) de stad op korte termijn dient plaats te vinden, in het voordeel van de Moslims zal uitvallen. Wellicht bestaat er een verband met een recent bericht in Bosnische media dat de internationale gemeenschap bereid zou zijn de Bosnische Serviërs aansluiting bij Servië toe te staan in ruil voor Brcko en territoriale concessies bij Gorazde. Vooralsnog lijken dergelijke berichten echter onjuist, omdat de Serviërs in het westen van Bosnië-Herzegovina dan territoriaal geïsoleerd zouden zijn.

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

Aanhoudende spanningen in Mostar

Er blijft sprake van spanningen in, met name, het westelijke deel van Mostar. Bomaanslagen, berovingen, plunderingen en het uitzetten van Moslims uit hun woningen zijn aan de orde van de dag. Zelfs het hoofd van de "verenigde politiemacht", een Kroaat, heeft verklaard dat het succes van zijn missie gering is. Voor een deel kunnen de betreffende incidenten worden toegeschreven aan de activiteiten van (georganiseerde) misdadigersbendes in de stad, waarbij onduidelijk is of de reguliere politie niet in staat of niet bereid is daartegen op te treden. Daarnaast is er sommige gevallen sprake van betrokkenheid van de lokale en regionale autoriteiten bij de incidenten. Zo is in één geval komen vast te staan dat Moslims zijn verdreven door leden van de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO). In verband met dit incident heeft IFOR de HVO bedreigd met "snelle militaire actie" indien nieuwe misdaden aan het licht komen. In ieder geval is er geen uitzicht op verandering van de toestand in Mostar. De Kroaten blijven proberen de tweedeling van de stad te consolideren en de invloed van de Moslims in het westelijke deel te minimaliseren.

Bosnisch-Servische Republiek (RS)

Karadzic's rol nog niet uitgespeeld.

Op 11 december heeft een patrouille van IPTF een Bosnisch Servisch voertuig onderschept, waarin de voormalige Bosnisch-Servische president Karadzic zat. Het voertuig was op weg naar Pale en werd geëscorteerd door gewapende militairen van het Bosnisch-Servische ministerie van Binnenlandse Zaken (MUP). De IPTF-functionarissen hebben niet geprobeerd Karadzic te arresteren, waarbij als reden werd opgegeven dat de IPTF hiervoor geen mandaat bezit. Alhoewel Karadzic zich formeel heeft teruggetrokken uit de politiek, wijst het feit dat hij door MUP-eenheden werd geëscorteerd, erop dat hij nog steeds steun van de Bosnisch-Servische leiding geniet. Dit onderstreept eerdere indicaties dat hij nog steeds invloed heeft op de Bosnisch-Servische politiek. De Bosnisch-Servische leiders geven regelmatig te kennen hem onder geen voorwaarde te zullen uitleveren aan het ICTY. Overigens kan het escorte van de MUP ook wijzen op de vrees van Karadzic dat de geheime dienst van de FRJ, de SDB, het op hem gemunt heeft. De president van Servië, Milosevic, is gebaat bij een stilzwijgend opruimen van Karadzic, opdat deze de betrokkenheid van Milosevic bij het uitbreken van de oorlog niet kan onthullen.

Plavsic bekritiseert Milosevic

Plavsic heeft in een interview het belang van Milosevic bij het totstandkomen van het Dayton-akkoord gebagatelliseerd. Zij stelde dat de hoofdrol is gespeeld door de "lokale" (d.w.z. Bosnische) politici. Bovendien onderstreepte zij dat zij, indien ze zich momenteel in Belgrado zou bevinden, "op straat zou zijn met de studenten". Met deze uitspraken distantieert Plavsic zich in feite van Milosevic. Haar bewering ten aanzien van "Dayton" is onjuist, omdat juist Milosevic de Servische delegatie naar de onderhandelingen aanvoerde en ook tijdens de besprekingen een kardinale rol speelde. Haar steun

[REDACTED]

aan het protest van de Joegoslavische oppositie, dat mede wordt gedragen door de studenten, heeft waarschijnlijk tot doel Milosevic als fraudeur aan de kaak te stellen. Haar uitspraken zijn opmerkelijk, omdat er aanvankelijk aanwijzingen waren dat de vervanging van Karadzic door Plavsic de instemming van Belgrado genoot. Het feit dat zij zich nu openlijk distantieert van Milosevic, vormt een nieuwe indicatie dat de politieke koers van Plavsic in feite niet afwijkt van die van haar voorganger, wiens koers vermoedelijk nog steeds dominant is in Pale.

Positie vluchtelingen onzeker

Bosnisch-Servische autoriteiten hebben de afgelopen weken eerdere voornemens benadrukt om de "collectieve centra" (verzamelplaatsen van Servische vluchtelingen uit gebieden die nu onder controle van een andere bevolkingsgroep staan) per 1 januari a.s. te sluiten. Dit voornemen stuit echter op grote bezwaren van de kant van de betrokkenen, die in vele gevallen de voorkeur geven aan voortzetting van hun verblijf in de centra. De belangrijkste reden voor de RS-autoriteiten om de "centra" te sluiten is waarschijnlijk gelegen in de hoge kosten die het onderhoud van de vluchtelingen met zich meebrengt. Dat zij nu dit voornemen sterk benadrukken, houdt verband met hun streven om meer financiële steun van de internationale gemeenschap te verwerven. Er spelen echter zonder enige twijfel ook politieke overwegingen een rol. Zo kunnen zij hopen de betreffende vluchtelingen te vestigen in voormalige Moslim-huizen en daardoor de terugkeer van de oorspronkelijke bewoners voorkomen. Ook streven zij er wellicht naar dat de Servische vluchtelingen uit Kroatië in dat geval staatsburgerschap van de RS, en mogelijk stemrecht in de komende verkiezingen verwerven. De betreffende vluchtelingen weigeren echter in de meeste gevallen als speelbal door het bewind te worden gebruikt. Bovendien is onduidelijk hoe zij na het verlaten van de "collectieve centra" in hun onderhoud zouden moeten voorzien. Indien de autoriteiten bij hun voornemen blijven, zouden er de komende weken (gewapende) incidenten kunnen plaatsvinden.

Kroatië

Minister van Binnenlandse Zaken ontslagen

Op 12 december is de Kroatische minister van Binnenlandse Zaken Jarnjak ontslagen. Volgens een secretaris van de regeringspartij HDZ, waarvan Jarnjak lid is, zou hij hierdoor meer tijd krijgen voor partij-activiteiten. Zijn opvolger wordt waarschijnlijk de huidige minister van Privatisering, Penic. Inmiddels heeft de oppositie teleurstelling uitgesproken over de vervanging van Jarnjak, wiens bewind als "goed georganiseerd" en "relatief gematigd" werd omschreven. In de praktijk lijkt het ontslag van Jarnjak tenminste voor een deel verband te houden met de demonstraties na het uit de lucht nemen van de onafhankelijke radiozender "Radio 101". Door massale demonstraties zag de HDZ zich gedwongen opnieuw een uitzendlicentie te verlenen aan Radio 101, waardoor de partij gezichtsverlies leed. Het ontslag van Jarnjak kan echter ook verband houden met de machtsstrijd in de HDZ. Zoals uit de uitlatingen van de oppositie kan worden opgemaakt, geldt Jarnjak als relatief gematigd. President Tudjman slaat daarentegen sinds enige tijd weer een meer nationalistische toon aan en heeft zijn discriminatie van de oppositie geïntensiveerd. Dit wordt bekritiseerd door een meer gematigde vleugel in de HDZ. De richtingenstrijd wordt gecompliceerd doordat Tudjman naar verwachting binnen enkele maanden zal overlijden.

Defensie-uitgaven aanzienlijk verhoogd?

Dezer dagen komt het Kroatische parlement in een buitengewone zitting bijeen. Uit doorgaans betrouwbare bron is gemeld dat de budgets voor defensie en nationale veiligheid aanzienlijk zullen worden verhoogd. Het budget voor de Nationale Veiligheidsdienst (UNS) zou zelfs verdertigvoudigd worden. Indien deze indicaties juist zijn, zou dit erop wijzen dat Kroatië in het komende jaar nog sterker dan voorheen de nadruk zal leggen op defensie en nationale veiligheid. Dit houdt vermoedelijk verband met de meer nationalistische thema's van de regering en de meer extremistisch georiënteerde vleugel in de regeringspartij HDZ, die de wind in de zeilen lijkt te hebben. De melding is ook in overeenstemming met eerdere aanwijzingen dat de taken en bevoegdheden van de UNS zullen worden uitgebreid. Dit heeft ook een politieke dimensie, omdat de UNS onder leiding staat van de zoon van de huidige president Tudjman. Kennelijk betreft het een poging van Tudjman sr om de instabiliteit die na zijn dood te verwachten is, te minimaliseren en tevens de positie van zijn zoon te

[REDACTED]

verbeteren met het oog op zijn opvolging. Overigens is denkbaar dat de budgetsstijging voor de UNS voor een deel is toe te schrijven aan overhevelingen uit andere begrotingsposten.

De genoemde budgetsverhogingen, indien bevestigd, zouden eveneens opmerkelijk zijn omdat de toestand van de Kroatische economie verre van rooskleurig is. Dit alles wijst erop dat Kroatië er rekening mee houdt dat op relatief korte termijn een nieuwe militaire krachtmeting noodzakelijk zal zijn. Daarbij komen diverse scenario's in aanmerking, zoals militaire operaties om zich definitief meester te maken van de regio's Prevlaka of oost-Slavonië. Daartoe zou echter slechts een verhoging van de defensie-budgetten nodig zijn indien wordt uitgegaan van een grootschalig treffen met Joegoslavië. Gezien de recente toenadering tot dat land is dit minder waarschijnlijk. Eerder moet worden aangenomen dat Kroatië rekening houdt met een heropleving van de strijd in het aangrenzende Bosnië-Herzegovina en met name met de noodzaak de Bosnische Kroaten gewapenderhand bij te staan. In dat geval ligt het meest voor de hand dat de Kroatische regering zich wil voorbereiden op een mogelijk treffen met de Bosnische Moslims, die zoals bekend eveneens hun bewapening aanzienlijk uitbreiden.

Kroaten houden rekening met aanval FRJ op Prevlaka schiereiland

De Kroatische legerleiding heeft gesteld over aanwijzingen te beschikken dat de FRJ een aanval voorbereidt vanuit het Montenegrijnse achterland op het schiereiland Prevlaka. Zij zegt haar inschatting te baseren op verbindingsinlichtingen en oefeningen van de Joegoslavische strijdkrachten (VJ) in de afgelopen maanden. Als reactie hierop hebben de Kroatische strijdkrachten (HV) Speciale Eenheden ontplooid en RPV's ingezet boven Prevlaka. Bovendien heeft zij aangekondigd voornemens te zijn een bataljon van de 4de Garde Brigade te ontplooiën in voorbereide stellingen in de buurt van Dubrovnik. Er is geen enkele aanwijzing voor verhoogde activiteit van de VJ. Het is in ieder opzicht onwaarschijnlijk dat de FRJ gewapende inzet overweegt om de situatie van Prevlaka in haar voordeel te beslissen. Dit zou immers kunnen leiden tot wederinstelling van economische sancties, die op hun beurt verdere publieke onrust tot gevolg zou kunnen hebben. Bij de wederzijdse erkenning van FRJ en Kroatië is bovendien gesteld dat men in Belgrado de kwestie ziet als een veiligheidskwestie i.p.v. een territoriale kwestie. Daarnaast werd het bestaan van Kroatië in haar huidige grenzen geaccepteerd.

De Kroatische aankondiging kan echter verband houden met het op handen zijnde overlijden van president Tudjman. Deze heeft in het verleden herhaaldelijk aangegeven alle resterende Kroatische gebieden terug onder Kroatische controle te willen krijgen voordat hij sterft. Bovendien kan hij met het dreigen met wapengeweld zijn interne populariteit hopen te vergroten. Overigens zal hij naar verwachting niet lichtzinnig tot een daadwerkelijke militaire actie overgaan, omdat dit het internationale aanzien van het land zou schaden. Los daarvan is niet uitgesloten dat de (nieuwe) Kroatische legerleiding inderdaad plannen heeft gemaakt voor een dergelijke verrassingsaanval op Prevlaka. De recente promotie van vice-admiraal Davor Domazet Loso tot plaatsvervangend chef staf van de HV is hiervoor een indicatie.

Joegoslavië

Seselj steunt Milosevic

De leider van de Servische Radicale Partij (SRS), Seselj, heeft de oppositiebeweging "Zajedno (=gezamenlijk)" bekritiseerd vanwege een vermeende alliantie met binnenlandse vijanden (in casu de Albanezen in Kosovo) en de internationale gemeenschap. Seselj verklaarde dat het "uiterst slecht" zou zijn indien één van de leiders van Zajedno de plaats van Milosevic zou overnemen. De SRS neemt niet deel aan de regering, maar maakt ook geen deel uit van "Zajedno". Om die reden speelt de partij, die relatief sterk vertegenwoordigd is in het Servische parlement, een sleutelrol in de Servische politiek. Zou zij zich achter de oppositie scharen, dan zou deze een geloofwaardig tegenwicht voor de socialisten van Milosevic vormen. Uit de woorden van Seselj kan evenwel worden opgemaakt dat dit niet in zijn bedoeling ligt. In het verleden, toen Milosevic openlijk nationalistische thema's verwoordde, steunde Seselj hem volledig. Wellicht wil hij met zijn uitspraken de Servische president aanmoedigen hernieuwde nadruk op het nationalisme te leggen.